

## IRENA MODLIBOWSKA (1912-1986)



Urodziła się 16 sierpnia 1912 roku w podgostyńskim Czachorowie. Była córką Stanisława i Wandy z domu Podczaska i młodszą siostrą powszechnie znanej Wandy Modlibowskiej (1909-2001), słynnej lotniczki szybowcowej, żołnierza Armii Krajowej i uczestniczki powstania warszawskiego. Pasją Ireny Modlibowskiej od najmłodszych lat było ogrodnictwo. Swoje zainteresowania rozwijała w dworskim sadzie w Czachorowie. Po skończeniu edukacji w szkole siostr Sacre Coeur i zdaniu matury w Gimnazjum im. Królowej Jadwigi w Poznaniu, 1 września 1932 roku rozpoczęła naukę w Państwowej Szkole Ogrodnictwa (PSO) w Poznaniu.

Założona w 1926 roku szkoła podlegała Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Była placówką koedukacyjną, zawodową, typu wyższego. Nauka odbywała się w dwóch wydziałach: produkcji ogrodniczej i ogrodnictwa ozdobnego. Trwała trzy lata. Absolwenci otrzymywali tytuł: „ogrodnik dyplomowany”. Posiadanie dyplomu PSO upoważniało do zajmowania stanowisk w pierwszej kategorii w służbie cywilnej, nadawało uprawnienia do nauczania przedmiotów ogrodniczych w ludowych szkołach rolniczych i dawało możliwość rozpoczęcia studiów na wydziałach rolniczych w uczelniach w Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Lwowie i Wilnie. Państwowa Szkoła Ogrodnictwa w Poznaniu została zlikwidowana w 1951 roku poprzez przejęcie przez Wyższą Szkołę Rolniczą.

Stefan Alwin (1916-1997), entomolog, przyrodoznawca, pedagog, kolega szkolny i długoletni przyjaciel Ireny Modlibowskiej, w swojej książce wspomnieniowej, określił ją jako bardzo inteligentną dziewczynę, niezwykle kulturalną i zawsze „bardzo rzeczową, oceniającą każdą sytuację pod kątem możliwości wykorzystania jej ku jakiemuś pożytkowi”.

Po ukończeniu w 1935 roku Państwowej Szkoły Ogrodnictwa Irena Modlibowska podjęła pracę w Sadowniczym Zakładzie Doświadczalnym w Sinołęce, w powiecie Mińsk Mazowiecki. Sinołędzkie sady należały do największych i najnowocześniejszych w ówczesnej Polsce. Zostały założone w latach 1912-1914 przez Władysława Filewicza (1876-1961), ziemianina, doktora nauk medycznych i działacza społecznego. W sadach na obszarze prawie 100 ha posadzono około 8 000 drzew, głównie jabłoni dziewięciu odmian. W czasie wyjątkowo mroźnej zimy 1919/1920 zginęła prawie jedna trzecia posadzonych drzew, a pozostałe zostały bardzo silnie uszkodzone. Doktor Filewicz zaczął leczyć uszkodzone drzewa różnymi własnymi metodami, głównie przy pomocy szczyptień drzewek z wykorzystaniem podkładek i zrazów. Zauważył bowiem, że wśród odmian jabłoni wystąpiły znaczne różnice w mrozoodporności. Najbardziej odporną na mróz okazała się antonówka, którą Filewicz zaczął stosować jako przewodnią do przeszczepiania odmian wrażliwych. Słuszność jego doświadczeń potwierdziły skutki najcięższej zimy okresu międzywojennego (1928/1929),

w czasie której wystąpiły mrozy poniżej minus 40°C i wymarzło wtedy ponad 50% drzew owocowych w Polsce. Natomiast odsetek wymarznieć drzew w Sinołęce był znacznie niższy. Sady sinołędzkie stawały się sławne, a doktor Władysław Filewicz wyrósł na uznawany na świecie autorytet w badaniach nad mrozoodpornością drzew owocowych. Podróżował z wykładami o wynikach swoich badań po Europie Zachodniej, Związku Radzieckim i Ameryce.

W czerwcu 1939 roku doktor Filewicz wyjechał ze swoją najzdolniejszą asystentką Ireną Modlibowską do Stanów Zjednoczonych i Kanady. W zaplanowanej na trzy miesiące podróży poznawano dogłębnie amerykańskie sadownictwo w praktyce i w badaniach naukowych. W Stanach Zjednoczonych do Filewicza i Ireny Modlibowskiej dołączył, przebywający na stażu naukowym, Szczepan Pieniążek (1913-2008), późniejszy wybitny naukowiec, profesor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, wiceprezes Polskiej Akademii Nauk i długoletni dyrektor (1951-1984) Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarstwa w Skierniewicach. Cała trójka naukowców odwiedziła wszystkie katedry sadownictwa i sadownicze stacje doświadczalne w północnych i środkowych Stanach, od Atlantyku po Pacyfik. Wizytowano też stacje doświadczalne w Kanadzie. Wszędzie Władysław Filewicz prezentował wyniki sinołędzkich doświadczeń, które spotykały się z dużym zainteresowaniem.

W związku z przewidywanym wybuchem wojny, 23 sierpnia 1939 roku Władysław Filewicz i Irena Modlibowska skrócili pobyt w Ameryce i udali się w podróż powrotną do Polski. Wybuch wojny zatrzymał ich w Anglii. Tam najpierw udali się do światowej sławy Sadowniczej Stacji Doświadczalnej w East Malling, w hrabstwie Kent w południowo-wschodniej Anglii. W East Malling przebywali na zaproszenie dyrektora Stacji, który pomógł znaleźć Irenie Modlibowskiej zajęcie w Instytucie Ogrodniczym Johna Innesa pod Londynem. Modlibowska kontynuowała pracę w Instytucie do 1945 roku. Jednocześnie rozpoczęła studia doktoranckie na Uniwersytecie Londyńskim. Stopień doktora w zakresie sadownictwa uzyskała na początku 1945 roku. W lipcu rozpoczęła pracę naukową w Stacji Badawczej w East Malling, w której pracowała do czasu przejścia na emeryturę w 1977 roku. Od początku pracy Irena Modlibowska była bardzo cenionym naukowcem i należała do najbardziej aktywnych naukowo pracowników. Zdobyte w Sinołęce doświadczenia związane z rozpoznawaniem i leczeniem uszkodzeń mrozowych drzew owocowych pozwoliły jej w Anglii rozwinąć badania w tym zakresie.

W 1950 roku wspólnie z doktorem Rogersem opracowała metodę zastosowania deszczowania do zapobiegania skutkom przymrozków. W kolejnych latach pracy zajmowała się badaniami w zakresie zastosowania regulatorów wzrostu do usuwania skutków przymrozków wiosennych. Uważana jest za jedną z pionierek badań nad wykorzystaniem regulatorów wzrostu i rozwoju roślin w sadownictwie. Rada Naukowa i Dyrekcja Stacji w East Malling uznały, że największym osiągnięciem naukowym roku 1977 były prace doktor Modlibowskiej nad zwiększeniem owocowania czereśni przez opryskiwanie substancjami wzrostowymi. W 1957 roku została członkiem Polskiego Towarzystwa Naukowego w Londynie, skupiającego w dwóch wydziałach: humanistycznym i przyrodniczym kilkaset emigracyjnych naukowców. Doktor Irena Modlibowska była autorką 23 prac naukowych, które opublikowano w kilku językach.

W życiu Ireny Modlibowskiej najważniejsze były praca i nauka. Mimo że po wojnie nie odwiedziła Polski, to zawsze w jej sercu pozostawała miłość do kraju. Starła się zrobić coś dla Polski, a przede wszystkim dla młodych zdolnych Polaków. Rok po śmierci Władysława Filewicza (1961), którym opiekowała się przez cały czas pobytu w Anglii, podjęła starania w celu utworzenia fundacji, której środki przeznaczone byłyby na stypendia dla młodych polskich naukowców z dziedziny sadownictwa. Zgromadziła znaczną sumę pieniędzy, głównie z własnych oszczędności i w części z darów angielskiej Polonii. Zebraną kwotę przekazała British Council na utworzoną fundację stypendialną im. Władysława Filewicza. Z odsetek od zgromadzonych pieniędzy Fundacja wypłacała dotychczas ponad 30 kilkumiesięcznych stypendiów dla młodych naukowców z Polski. Doktor Modlibowska osobiście angażowała się w przygotowywanie szczegółowych programów staży naukowych i organizowanie czasu pozazawodowego polskich stażystów w czasie ich pobytu w Anglii. Fundacja im. Władysława Filewicza utworzona przez Modlibowską jest wyjątkowym dziełem, którego nie podjął się żaden inny polski naukowiec przebywający na emigracji. W 1980 roku przekazała

bogatą bibliotekę naukową doktora Filewicza i własny księgozbiór Instytutowi Sadownictwa i Kwaciarnictwa w Skierniewicach.

Irena Modlibowska dała się poznać też jako osoba niezwykle wrażliwa na ludzi pokrzywdzonych przez los. Przez długie lata pomagała mieszkającym w Anglii Polakom. Często z własnych funduszy finansowała pomoc dla osób chorych i w podeszłym wieku. Za pośrednictwem Kościoła wspierała również swoich rodaków w Polsce. Jako wolontariuszka pomagała, przebywającym w domach opieki na terenie Wielkiej Brytanii, byłym żołnierzom Armii generała Władysława Andersa.

Doktor Irena Modlibowska zmarła w Anglii 10 listopada 1986 roku. Zgodnie z jej ostatnim życzeniem ciało po śmierci przekazano zakładowi medycznemu dla celów naukowych. W ocenie osób, które miały możliwość poznać Irenę Modlibowską, podczas prawie półwiecznej emigracji dawała piękne świadectwo o Polakach i Polsce, której obywatelstwa nigdy się nie zrzekła.

A. Wawrzyniak, *Irena Modlibowska (1912-1986) – uczona, działaczka polonijna, żarliwa patriotka*, „Rocznik Gostyński” 2023, nr 10, s. 291-295.